

אל הנחשק
העולה
על הכל!

בעזה"ש"ת

אל הנחשק העולה על הכל!

מסילות נפלאות לשבירת מניעות המוח והלב
המתגברות בשנה זו במיוחד לקראת קיבוץ ראש
השנה באומן בהשפעת המאורעות דאשתקד, נובעות
מגילויי אור האורות שלא נשמעו מעולם ברזי מעלת
הרצון וסוד ההוצאה מן הכוח אל הפועל

הרב יום טוב חשין שליט"א

לקראת קיבוץ ראש השנה תשפ"ב באומן

**הקונטרס הודפס לעילוי נשמת
הבה"ח אברהם ב"ר מאיר פסח ז"ל
נלב"ע כ"ח שבט תשפ"א**

ליצירת קשר להערות והארות
a573163306@gmail.com

אל הנחשק העולה על הכל!

המלחמה הניטשת בין הקדושה לסטרא-אחרא, ככל מלחמה בעולם, מתרחשת בשני מישורים: המישור הנגלה והמישור הסמוי מן העין.

הנגלה – הפעולה הצבאית הנראית כלפי חוץ היא בעצם ביטויה המעשי ומימושה ששל התכנית שנהגתה במוחם של שרי הצבא. בשלב הראשון, שלב ההתייעצות וההיגוי, נלקחים בחשבון תנאי השטח, חוזקה של החומה ועוצמתו של האויב. לאחר מכן, לקראת היציאה לחזית, מגוייסת כמות החיילים הנדרשת, נערכים אימונים בהתאם לתכניות הלחימה שעלו במחשבה תחילה והצבא מתפרש לאורך קו ההתקפה איש על מחנהו ואיש על דגלו ומשתדל לעשות ככל אשר לאל ידו על מנת להביא את הנצחון. מישור זה של פני המלחמה מורכב מהשילוב הנכון של צמד ה"מחשבה" וה"מעשה", ה"אסטרטגיה" וה"הוצאה לפועל". מבחינת מישור זה, מה שחשוב הוא "גבורה" ו"כלי קרב", לכאורה: מי שישכיל להרבות לו חיילים וסוסים וחרבות ויסתער ויכה בעוצמה רבה יותר – הוא זה שינצח.

אלא שלאמתו של דבר, לא כאן יוכרע גורלה של המערכה.

"טובה חכמה מכלי קרב, טובה חכמה מגבורה" (קהלת ח טז יח) ו"בתחבולות עשה מלחמה!" (משלי כ יח). למרות הערך העצום שנודע לקוראי מפות מוכשרים ולצבא חזק, מי שינצח בסופו של דבר הוא לא זה שבמישור המרעיש והמפוצץ יחזיק בכוח רב יותר אלא מי שיהיה בידו יתרון במישור השני, במישור הסמוי והנעלם: זה שיצליח להגות את תכסיסי המלחמה המתוחכמים והערמומיים יותר, אלו שלא רק שפעולתם אינה נראית לפי שעה כלפי חוץ, במישור ה"מעשה", אלא שאדרבה: מה שנראה ומה שמוצג הוא ההיפך הגמור ממה שמתרחש באמת (במישור "עומק המחשבה"). מרגל חשאי מוצלח אחד, כזה שכוונותיו האמיתיות מנוגדות תכלית הניגוד למראהו ולמעשיו החיצוניים – שווה לאין שיעור מאלף אלפים וריבי רבבות חיילים שכוונותיהם מתגלות בעליל ובשצף קצף במראיהם ובמעשיהם!

זהו אחד ההבדלים העיקריים בין הגלות הראשונה לגלות האחרונה
ובין הגואל הראשון לגואל האחרון.

שורש מצח הנחש

אילו היתה הסטרא-אחרא משתכללת מדור לדור רק בהגברת והעצמת כוחות טומאה ואפיקורסות חשופים וגלויים שחור על גבי לבן, היא לעולם לא היתה מביאה את כנסת ישראל לעמקי התהום שאין לו חקר בתוכו היא מתבוססת כיום פלאים באין מנחם לה. סוד הצלחתו הגדולה של "שורש מצח הנחש" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב ד), הוא בכך "שאינו מראה ומגלה רשעותיו לחוץ, רק הוא מסית ומפתה ומדיח בסברותיו הרעים כאילו כוונתו אל האמת... והוא קליפה חזקה כל כך עד שקשה מאד מאד לסתור דעותיו וסברותיו המזויפות" (ליקוטי הלכות ברכות השחר ה עב).

במישור זה אין הבעל-דבר פועל כליסטים מזויין המתנפל על קרבנו בחרב שלופה, אלא היפוכו של דבר: הוא עוטה מדים כאחד מחברי הפלוגה ומשתלב בתוככי החבורה כשותף לדעה ואח לנשק – "כי הוא ראש לכל הגנבים והרמאים שבעולם, כי הוא מתנהג עם רוב בני אדם בדרך גניבה, בערמה ורמאות נפלא, בכמה וכמה מיני דרכים שונים שהוא מרמה את האדם וגונב דעתו בכל עת עד שרוצה לתפסו במכמרתו רחמנא ליצלן... כי באמת, על פי רוב, אי אפשר להבעל-דבר שיבוא להאדם להסיתו מיד לעבירה גמורה, ח"ו, רק בתחילה מתלבש את עצמו במצוות וגונב דעת האדם ומורה לו היתר ומלביש לו העצה רעה שלו במצוות, והיום אומר לו: עשה כך, ומחר אומר לו: עשה כך, עד וכו'... ומחמת גניבתו וערמתו קשה מאד להינצל ממנו..." (ליקוטי גניבה ג ב).

כך בנוגע להתמודדויות השוטפות, יום ויום ורגע רגע, של כל יחיד ויחיד בישראל, וכך לגבי מעמדו ומצבו הכללי של עם ישראל כולו. לא המתיקות המדומה שבפרי האסור היא זו שמפתה וכובשת את הלב, אלא כוח ההצגה והתחפושת של הנחש, היכולת הכמעט אינסופית שלו להציג את השקר הגדול ביותר כאמת שאין צרופה ממנה ולהיפך.

"יש בחינת שער החמישים של הטומאה, שהוא כנגד שער החמישים של הקדושה" – מודיע לנו מוהרנ"ת (ליקו"ה סימני בהמה וחיה טהורה ד טו) את אשר קורה איתנו באחרית הימים – "שזה השער כולל כל הסטרא-אחרא והקליפות וכל השקרים והרמאות וההטעאות שבעולם, שמעוצם ריבוי השקרים והרמאות שיש שם הוא כמעט בלי גבול ומנין... והוא יונק כל כך מהקדושה והאמת עד שיכול, ח"ו, לבלבל ולהעלים כל מיני אמת שבעולם ולהפוך ברמאותו וערמתו הגדולה והעמוקה בלי שיעור, להפוך מאמת לשקר ומשקר לאמת, לשום רע לטוב וטוב לרע. וכשזאת הסטרא-אחרא והשקר מתגבר, ח"ו, אז נאמר: 'טבעתי ביוון מצולה ואין מעמד וכו', שזהו בחינת תוקף מרירות הגלות האחרון המר והארוך הזה, שנאמר עליו: 'ותרד פלאים וכו', ונסתר ונעלם הקץ הפלאות, כמו שנאמר: 'עד מתי קץ הפלאות'..."

מהי אם כן תקוותנו במצב כה חסר סיכוי?

"ועל כולם אין לנו להישען עתה בדור הזה, באחרית הימים האלה, כי אם על כוחו של זקן שבזקנים דקדושה, כפי אשר הוא העמיק העמיק מאד מאד לחשוב על אחריתנו וכו'"
(עלים לתרופה שעח)

עם עיקש תתפתל

כל שאר שרי צבאות ישראל, אלו שחיברו ואיחדו כדבעי את ה"מחשבה" וה"מעשה", "המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם", "רבות בנות עשו חיל" – לוחמים בעוז ובגבורה ומנצחים לשם ולתפארת בכל החזיתות בהם נושאים ראש האויבים גלויי הפנים, אך מול לוע נחשיותו הערמומית עזת המצח של אותו ענק עטוי "מצחת נחושת" – "...כל איש ישראל בראותם את האיש וינוסו מפניו וייראו מאד" (שמואל א יז כד). "... כמה גיברין, כמה מארי תריסין, אתכנשו בבי מדרשא, לאגחא קרבא עם חוויא בגינה, 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש', לית בהון דקטיל לחוויא"

(תיקוני זוהר תיקון כא). "אין אתם יכולים לרפאות את הבת מלכה!" (סיפורי מעשיות, המעשה משבע בעטלערס, היום השישי).

כנגד עקמימותו לאין גבול של אותו נחש עקלקל שמלחמה לה' בו מדור דור, לא ניתן להסתייע בצדקתם וישרותם של כל אלו, כאן מתבקש "כוחו הגדול והנורא מאד מאד עד אין סוף ואין תכלית" (עלים לתרופה תלג) של אותו יחיד ומיוחד שעלה ונכלל (לא רק ב"מחשבה" אלא) ברום העליון שם "מאד עמקו מחשבותיך" (תהילים צב) המסוגל אף הוא "להתפתל עם העיקש" כ"אחיו ברמאות... בגנבה וערמה גדולה, כדי להוציא בני אדם מרשת הסמך-מם שנפלו לשם על ידי דרכי גניבתו" (ליקו"ה גניבה ג ב). "...עד דייתי הוא דאתמר ביה: ויפן כה וכה ויך את המצרי, ובגין דא אתמר: 'עד כי יבוא שיל"ה', שיל"ה מש"ה... איהו קטיל לחוייא!" (תיקוני זוהר שם). "...ואני יכול להיכנס לתוך כל העשרה חומות של מים... על כן אני רופא אותה!" (סיפורי מעשיות שם ועיין ליקו"ה ראש השנה ו, תולעים ד).

בבחינה עמוקה מני עומק זו של סוד ההתלבשות וההתחפשות דקדושה אכן נעוץ כל עניינו ודרכו של אור האורות בחיר צדיקיא וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולתו. זהו סוד כל יגיעותיו וטרחותיו יומם ולילה משחר טל ילדותו ועד אחרית ימיו בעלמא הדין כאותו בן מסור ונאמן ש"הולך וקופץ בתוך הסוללות הגדולה, בתוך קשרי המלחמה, ומגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לאביו, מה שאפילו עבד פשוט לא היה עושה עבודות כאלו" (ליקו"ה ח"ב ה טו); זהו סוד כל נהרי נחלי תורותיו אותן הנביע ממקור החכמה הקמיץ והסתים שמעולם לא שאב אדם משם כשהוא אורג ושוזר מעילה לעלול מלאכת מחשבת של דרכים וכלים חדשים ומחודשים שלא שמעה אוזן ולא שזפה עין; זהו סוד סיפורי מעשיותיו - "כי כמו שהבעל-דבר גנב לב האדם על ידי שהלביש את עצמו במצוות עד שהביאו לידי עבירות רחמנא ליצלן, כמו כן עושה הצדיק, כי הוא מתלבש את עצמו בסיפורי מעשיות שהם סיפורין דעלמא... שנדמים כאילו הם רחוקים מהתורה, ובהם דייקא מעלים את התורה ועל ידי זה דייקא מוציא את הנופלים מאד מבין שיני הסמך-מם, אפילו אלו שנפלו מכל השבעים פנים של תורה" (שם ג); זהו סוד עצתו העיקרית, עצת התפילה וההתבודדות, אותה הנחיל לעם סגולה כחוק בל יעבור - "כי כל זמן שאין האדם זוכה לתפילה בשלימות, אף על פי שעוסק בתורה שזה עיקר התכלית, אף על פי כן עדיין אינו בטוח מאונאות וטעויות של הבעל דבר, כי לא

זכה נעשית לו וכו', ומי יודע כמה רשתות הבעל דבר פורש עליו, אבל כשזוכה לתפילה, הוא בטוח מכל אונאות וטעויות לעולם, וזה בחינת גאולה אחרונה שאין אחריה הפסק" (שם אונאה ג ד); וזה סוד פסגת כל מסכת מסירות נפשו וגופו כאשר בחר להיטמן בקרבה של אדמת עפר חוץ לארץ, "אצל הקצה והסוף של ישראל במקום שגבול ישראל כלה" (חיי מוהר"ן קצה), "ונדמה להסטרא-אחרא שהיא בולעת את הגוף הקדוש הזה, אבל זה הגוף הקדוש הוא בעל כוח גדול ועומד להסטרא-אחרא בצווארה עד שמוכרחת על ידי זה להקיא הקאות הרבה מקרבה ובטנה וכו' עד שיגמור הצדיק מה שהתחיל... ועל כן שם על קברו יכול כל אחד להתתקן, אפילו הגרוע שבגרועים!" (ליקו"ה חול המועד ד טו).

בעומק נקודת הראשית

אלא שאותו גיבור ואיש מלחמה, אותו חלוץ ונחשון ההולך לפני המחנה, אינו יכול בשום פנים ואופן להביא את מלאכתו לידי גמירא בלעדי התגייסותו והצטרפותו של כל אחד ואחד מאתנו, קטנים ואומללים ככל שאנו. בדיוק כפי שמובן לנו ש"אנחנו בלעדיו איננו יכולים", כך ממש, גם "הוא בלעדינו אינו יכול לעשות כלל!" (ראה חיי"מ של ובליקו"ה מנחה ז בארוכה). לשם כך הוא מזמין את כולנו ליטול חלק ב"ראש השנה שלו העולה על הכל", באותה עבודה עמוקה ונעלמת ב"יום הכסה" "כסא דמתכסיא", בנקודת הראשית המכוסה והבלתי נתפסת של עומק דעומק תחילת מחשבת הבריאה (עיין תוס' ראש השנה דף כז. ד"ה כמאן וכידוע), באותה פעולה אלוקית קדומה וראשונית שאין תוכה כברה, שכלפי חוץ היא נראית כיצירת חלל פנוי וכיסוי ולבוש והסתרה בעוד פנימיות כוונתה ומטרתה היא ההיפך הגמור: גילוי אור האין סוף בכל העולמות מראשית ועד אחרית, ושממילא: דווקא בה וממנה טמון ונמשך הכוח הנפלא להילחם זה לעומת זה בכל תחבולותיו ותעלוליו של אותו רמאי וכזבן שכל כולם אין תוכם כברים.

ובזאת מאמינים כולנו אמונת אומן ללא כל פקפוק: כי תיקון כל הנשמות והעולמות וגאולת כל הדורות מתחילה ועד סוף ללא שום

יוצא מן הכלל – הכל כאשר לכל תלוי ועומד בנסיעתו של כל אחד ואחד לחלקת מחוקק ספון ביום הרת עולם. כל מי ומי שזוכה ומתאסף לשם הריהו מוסיף כוח ומקבל כוח, לעצמו ולכל באי עולם, ללחום כדבעי במלחמת עולם מתעתעת זו שאיש אינו יכול לה ולברר אט אט בבירור אחר בירור את הטוב מן הרע ואת האמת מן השקר, ואם אכן ניחלץ כולנו חושים, מדי שנה בשנה, לעלות ולהיראות ב"מקום המוכן לו מששת ימי בראשית לעסוק שם בתיקון העולם לדורות" (ימי מוהרנ"ת 10), הרי ש"כל נסיעה ונסיעה של כל אחד ואחד יהיה לה חלק בקץ הגאולה" (כוכבי אור, בשם מוהרנ"ת), ובמהרה במהרה קץ יושם לחושך וימלא כבוד ה' את כל הארץ לעיני כל חי.

מה אם כן, בכל זאת, נותר לבעל-דבר לעשות מלבד לשבת ולהתכונן בחירוק שיניים לקיצו הסופי הקרב ובא?

רק דבר אחד: לנצל את כל כוח שקרנותו ורמאותו על מנת להגביה חומות ולהטיל מלוא חופניים קוצים וברקנים על פניהם של כל הדרכים המובילות לאותו תיקון נורא ונפלא העולה על הכל! אם כל הגעה והגעה לשם חותכת בבשרו החי ומאיימת לחסל אותו כליל ולא להותיר ממנו שורש וענף, הרי שבמלחמת הישרדותו חסרת הברירה הוא יגייס את כל שארית כוחותיו אלו כדי להשאיר כמה שיותר מתקבצים אפשריים בכל מקום אחר עלי אדמות מלבד אותן ארבע אמות.

כלפי מה הדברים אמורים?

”כוח הרצון” ו”חשיבות הרצון”

נעבור אפוא מן התיאור הכללי אל ההתייחסות הממוקדת וננסה להזריח מעט מן אור האמת שיפזר הרבה מן ערפל השקר שמטשטש ומטמטם לא מעט מוחות ולבבות בימים אלו. הבה ניגש לפרום את חוטי מסיכת אחד השקרים התחבולניים ביותר שהבעל-דבר טרח לתפור מהדורה משופרת שלה לכבודה של שנה זו במיוחד. חשוב יהיה להתעכב כאן קמעא להתבוננות קלה בכדי שזיהויו של השקר והפרכתו של אותו

שקר יתבצעו בצורה הבהירה והמאלפת ביותר.

ובכן:

אחד מהגילויים המרכזיים ביותר בתורת האמת של רבינו הקדוש הוא סוד הרצון, "ואי אפשר לבאר בכתב עוצם מעלת הרצון והכיסופין דקדושה כפי מה שהבנו מדברי רבינו הקדוש ז"ל, כפי מה שזכינו לשמוע מפיו הקדוש בעצמו. כי בכתב אי אפשר לבאר אפילו קצה, אפילו חלק מאלף, וכבר גילה כמה וכמה תורות גבוהות על זה אשר נדפסו כבר, אבל יותר מזה הבנו מפיו הקדוש ומתנועותיו הקדושים ורמיזותיו הנפלאים בעת שדיבר מזה כמה פעמים" (ליקו"ה ערב ג ה).

מעיון בתורותיו של רבינו ובדבריו של מוהרנ"ת בנושא, עולה בבירור כי סוד זה של "מעלת הרצון" כלול משתי בחינות: כוח הרצון, וחשיבות הרצון. כלומר: יש כאן גילוי כי כוחו של רגש הרצון הוא חזק לאין גבול, וממילא ככל שרגש הרצון יתגבר יותר – כך יפעל רגש זה פעולה ממשית בעולם וישנה את המציאות: המניעה תישבר והדבר שהיה עד כה רצוי ונחשק יתממש בפועל. במקביל, מגלים לנו כי גם אם המציאות לא השתנתה, המניעה לא נשברה, והדבר הרצוי והנחשק לא התממש, הרי שעצם הרצון, הרגש הזה עצמו של רצון לדבר שקדושה, הוא עצמו הדבר החשוב ביותר.

אין כאן המקום להכביר במובאות לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות. להדגמת הדברים שנאמרו על הבחינה הראשונה, דיינו אם נצביע על דברי רבינו בליקו"מ תורה ס"ו (אות ד): "וכלל הדברים האלה, שכל מה שהאדם חושק באמת, בוודאי יוכל לגמרו ולהוציאו מכוח אל הפועל, ולא יוכל למנעו מזה שום מניעה ואונס, רק צריך שיהיה החשק גדול מאד, כפי מעלת הנחשק... וזה יוכל להבין מהמניעה בעצמה, שכשרואה המניעה מתגברת ומשתטחת ועומדת לפניו, ומונעת אותו מאד, ידע ויבין מזה, שהנחשק גדול מאד, ועל כן צריך להתגבר, שיהיה לו חשק גדול מאד מאד, כפי הנחשק, וכפי המניעה כנ"ל, ואז בוודאי יוכל לגמרו כנ"ל". על דברים אלו כותב רבי נתן (ימי מוהרנ"ת ח"ב לא): "ומי שייקח דברים אלה בלבו היטב באמת, יוכל על ידי זה לשבר ולעבור על כל המניעות שבעולם, ולהשיג ולהגיע לכל הדברים שבקדושה שירצה".

לגבי הבחינה השנייה, הרי שבראש ובראשונה ישנו דיבור מפורש של רבינו על כך, וכפי שכותב מוהרנ"ת לבנו (עלים לתרופה ססא): "וכבר

שמעתי ממנו ז"ל בפירוש שאפילו כשאין מוציאין מכוח אל הפועל מה שחפצים איזה דבר שבקדושה, אף על פי כן הרצון בעצמו טוב מאד", ובמכתב אחר (שם קצב): "ואם המניעות והטרדות משתטחים שכמעט קשה לעשות שום עבודת ה', על זה כבר הקדים לנו הרועה ישראל והודיענו שהרצון והשתוקקות והכיסופין בעצמם טובים מאד, ושהרצון בעצמו נחשב כאלו לומדים בספר וכו'", וכפי שמוהרנ"ת מרחיב על כך ש"מחמת שאין יודעין מעלת הרצון שהרצון בעצמו טוב מאד, על כן כשרואין שכמה פעמים רצו ברצון חזק לה' יתברך ואף על פי כן עדיין לא זכו לעבודת ה' יתברך וגם קצת פגמו יותר, על כן הם מתייאשים בעצמן ושוכחים לכסוף יותר עד שנתעלם הרצון אצלם, ובאמת זה הפגם קשה יותר מן הכל, כי איך שהוא על כל פנים אל ירפה את הרצון ולא יטוש ולא יעזוב את הרצון" (ליקו"ה ערב גה), "שכבר גילו לנו הצדיקים אמיתיים שהרצון הטוב בעצמו יקר וחשוב מאד מאד וזה בחינת עיקר התכלית האחרון" (שם נטילת ידיים לסעודה ו נב).

והנה, באופן נדיר ויוצא מן הכלל, הננו מוצאים לכאורה בדברי רבינו לגבי כל אחת ואחת משתי הבחינות הנזכרות, התייחסות מפורשת אל הבחינה האחרת ושלייתה כביכול, על מנת להעצים את מעלתה של הבחינה הנידונה! כלומר: כאשר רבינו בא להדגיש את הבחינה הראשונה, את כוח הרצון, הרי שהוא מזכיר את הבחינה השנייה, את בחינת השיבות הרצון, ולכאורה מפחית בערכה, וכך ממש בבואו להדגיש את הבחינה השנייה שאז הוא מזכיר את הבחינה הראשונה ולכאורה ממעיט את דמותה, וכדלהלן:

בספר ליקוטי מוהר"ן, תורה ס"ו, מדי גלותו את סוד כוח הרצון, הרי רבינו מאריך ומבאר: "כי אין להאדם לפטור את עצמו ולמצוא לעצמו תירוץ, על ידי המניעה, לומר שהוא חפץ לעשות אותו הדבר, רק שאי אפשר לו מחמת המניעה והאונס, ועל כן יהיה נחשב לו כאילו עשאה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ו): 'חשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה, כאילו עשאה'. כי באמת בוודאי כשיש לו אונס, נחשב כאילו עשאה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, אבל כל זה נאמר על מי שרוצה לצאת בזה אזי יוצא בזה, כי מה לו לעשות כי יש לו אונס. אבל מי שאינו רוצה לצאת, רק שהוא רוצה המצווה בעצמה או הדבר שבקדושה שרוצה לעשות הוא חפץ בהדבר עצמו, אם כן מה מועיל לו מה שמקלין לו שנחשב כאילו עשאה? כי אינו מקרר דעתו כלל בזה, כי הוא תאב וחפץ ומתגעגע מאד לעשות המצווה בעצמה, ולא לצאת עם ה'כאילו', שנחשב

כאילו עשאה. כי באמת ראוי לאיש ישראלי, שיגמור חפצו ורצונו בכל דבר שבקדושה מכוח אל הפועל". והרי ש"חשיבות הרצון" הושמה כאן כביכול בצל לטובת הדגשת "כוח הרצון".

ואילו בספר שיחות הר"ן, באחת השיחות בהן מגלה רבינו את סוד חשיבות הרצון (שיחה יד), הרי שהדברים שהובאו זה עתה (לגבי "כוח הרצון") מוזכרים שם כשכביכול הקולמוס מעביר עליהם קו: "...והעיקר הוא הרצון והכיסופין, ואף על פי שאין לצאת בזה (כמבואר במאמר 'זיהי נא פי שנים', בלקוטי מוהר"ן ס"ו), כי צריכין להוציא מכוח אל הפועל דווקא... אף על פי כן גם זה טוב כשאוחזין בזה שאין רוצין לצאת עם האונס רק שכיסופו חזק ורצונו תקיף מאד לזכות לעשות עבודת ה' בפועל, וזה הרצון בעצמו טוב מאד, ואם אף על פי כן הוא אנוס ואינו זוכה אל העבודה, הרצון הנזכר לעיל בעצמו הוא טוב מאד". והרי ש"כוח הרצון" כביכול הוסט הצידה על מנת לרומם ולהדר את "חשיבות הרצון".

והנה, לפום ריהטא הרי לפנינו סתירה גלויה ממש: בתורה ס"ו, כפי שראינו לעיל, אומר רבינו בלשון שאיננה משתמעת לשתי פנים כי בכל מצב של אונס בו האדם יתגבר ברצון וחשק מופלג כראוי לרצוי ולנחשק המנוע ממנו – הרי שהאונס יתבטל והרצון יתממש וייצא אל הפועל, ואילו בשיחה הנ"ל אנחנו קוראים במפורש כי יתכן בהחלט מצב בו "כיסופו חזק ורצונו תקיף מאד לזכות לעשות עבודת ה' בפועל", ו"אף על פי כן הוא אנוס ואינו זוכה אל העבודה"! מדוע לא התבטל האונס מכוח הכיסופים והרצונות החזקים והתקיפים מאד (כפי שתורה ס"ו מבטיחה)?

היישוב הפשוט והמתבקש לסתירה זו הוא בהבדל בין דרגות העוצמה של הרצון: תורה ס"ו מדברת על דרגת חשק עצומה ביותר "כפי ערך הנחשק", וחשק בדרגה שכזו הוא זה שכלפיו נאמר כי בכוחו לבטל את האונס, בעוד השיחה מתייחסת למצב בו החשק הוא אכן חזק ותקיף אך לא "כפי ערך הנחשק" ולפיכך האונס עדיין אינו מתבטל, והחידוש שבדברים הוא כי גם כלפי מצב כזה מגלה רבינו שהחשק עצמו, תהא דרגתו אשר תהא – חשוב וטוב מאד (כך גם ניתן להבין מנימת הדברים תוך כדי אזכור שיחה זו, לכאורה, בעלים לתרופא שסא, מכתב שחלקו הובא לעיל, שם מסיים מוהרנ"ת: "אף על פי שמבואר בהתורה 'זיהי נא פי שנים' שאין די בזה וכו', אף על פי כן הלוואי שנאחז בזה שיהיה הרצון על כל פנים חזק מאד להשם יתברך ולתורתו וכו'", אך עיין שם עוד), ואף גם זאת משני סיבות: ראשית, מכיוון שההתרגלות בעבודת

הרצון, גם בדרגה הנמוכה ביותר של הרצון, תביא את האדם סוף כל סוף לידי כך שהרצון עצמו ילך ויתגבר במשך הזמן יותר ויותר עד שהאדם יגיע ברבות הימים לדרגת הרצון הנדרשת "כפי ערך הנחשק", ואז (כאשר הוא יעלה מדרגת הרצון המתוארת בשיחה לדרגת הרצון המתוארת בתורה ס"ו) אכן יתבטל האונס. שנית, מכיוון שמעלת הרצון, גם בדרגה נמוכה ביותר הרחוקה מאד מ"מעלת הנחשק", חשובה מאד (וזאת בגלל מעלת הרצון בשורשו העליון וכדלהלן).

יישוב זה לסתירה מניח כי כל המניעות כולן, ללא אף יוצאת מן הכלל, הינן תמיד מדומות, והסיבה לשבירתן או לאי שבירתן נעוצה רק בעוצמתו של הרצון: הדרגה הגבוהה ביותר של עוצמת רצון – תמיד תשבור את המניעה, דרגות נמוכות יותר – לא יצליחו לשבור אותן. לכאורה אלו דברים מפורשים של מוהרנ"ת (ליקו"ה ברכת המזון ד כ, ועייני גם ברכות השחר ה עה): "עיקר העקשנות הוא רק ברצון, שאיך שהוא על כל פנים לא יחליש את הרצון, ואפילו אם מונעים אותו באלפים ורבבות מניעות שנדמה לו שאי אפשר לשברם בשום אופן, אף על פי כן הוא יעשה את שלו וירצה בכל פעם ברצון חזק יותר, כי החשק והרצון צריך שיהיה כפי המניעה, כמבואר בהתורה 'ויהי נא פי שנים' (בסימן סו), ואם יהיה עקשן בהרצון לבלי להניח את הרצון והכיסופים דקדושה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו שמפילין אותו, ח"ו, רחמנא ליצלן – אזי סוף כל סוף בוודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל כל המניעות ויזמין לו כל מה שצריך... ויחזור ויסייעו בכל מיני סיועות... והמניעות יתהפכו לישועות, שיעזרו ויושיעו ה' יתברך ויסבב עמו סיבות לטובה באופן שיגמור ויוציא אל הפועל הדבר שבקדושה שהוא רוצה". מקריאה מהירה של הדברים ניתן להסיק כי בכל מצב בו לא נשברה המניעה הרי שהחסרון נזקף לחולשתו של הרצון ולא לאמיתיותה של המניעה, ובמצב בו האדם יגיע "סוף כל סוף" לדרגה הגבוהה ביותר של הרצון – אין שום ספק שהמניעה תישבר תיכף ומיד (וראה ימי מוהרנ"ת ע: "כבר חיזק אותנו רבינו ז"ל הרבה בלי שיעור, ולימדנו שאין מניעה בעולם כלל ושהעיקר הוא הרצון והחשק והכיסופין וכו', כמבואר בסימן ס"ו ובכמה מקומות עיין שם").

אך יישוב זה, למרות נהירותו, אינו ממצה כלל את עומק העניין ובמידה רבה גם אינו נכון. הביאור היסודי יותר של הדברים, כפי העולה מליבונם וצירופם ובעיקר כפי שמתברר מתוך עיון מעמיק בתורה המדוברת מראשה לסופה, הוא כך: בוודאי ובוודאי ישנם מצבים וזמנים שבהם

עוצמת המניעה והאונס היא כזו שבשום פנים ואופן לא ניתן לשבור אותה, וזאת, גם אם החשק יהיה בדרגת עוצמתו הגבוהה ביותר ו"כפי מעלת הנחשק" ממש, וכדברי מוהרנ"ת הברורים והנחרצים (בליקו"ה שם, באותו סעיף שהובא לעיל): "כי אפילו אם יהיה עקשן גדול ביותר בעבודת ה', אף על פי כן בוודאי יש מניעות כאלה שאי אפשר לאדם לשברם... כגון תפיסה בכבלי ברזל, ח"ו, או חולאת, ח"ו, וכיוצא כאלה רבות, ח"ו". יתכן שיהודי יכלא ימים רבים מאחורי סורג ובריח ללא תפילין ולמרות שעניניו יכלו ונפשו תצא בדרגת חשק שאין למעלה ממנה לזכות למצוות-עשה זו – הוא יהיה "אנוס", הלכתית ומעשית, ולא יזכה לקיים את המצווה בפועל, והרי אנו שואלים: במה יראה אפוא במצב כזה "כוח הרצון"?

כאן עלינו לחזור ולקרוא שוב, בדקדוק והטעמה נכונה יותר, את דברי מוהרנ"ת הנ"ל שזו לשונם: "אם יהיה עקשן בהרצון לבלי להניח את הרצון והכיסופים דקדושה בשום אופן, אף אם מפילין אותו כמו שמפילין אותו, ח"ו, רחמנא ליצלן – אזי סוף כל סוף בוודאי יעזרו ה' יתברך לשבר ולבטל כל המניעות... ויסבב עמו סיבות לטובה באופן שיגמור ויוציא אל הפועל הדבר שבקדושה שהוא רוצה!"

הדגש כאן הוא במילים: "סוף כל סוף", וזאת לא רק לגבי התגברות הרצון (אליו יזכה האדם "סוף כל סוף" וכנ"ל) אלא אף ובעיקר לגבי שבירת המניעה גם במצב בו הרצון הוא בדרגתו הגבוהה ביותר. המניעה אמנם תישבר, אך לא תיכף ולא מיד אלא "סוף כל סוף"! (והדברים מפורשים יותר בדברי מוהרנ"ת במקום אחר (שם ברכות השחר ה מא): "...יחזק את עצמו להמשיך על עצמו הרצון ולקשר כל מחשבותיו ומוחו ולבו ודעתו לרצון הזה, שיהיה תמיד כל תשוקתו וכיסופיו ורצונו חזק רק להתכלית האמיתי הנצחי ולהוסיף בכל יום ויום מחדש להתחזק בהרצון דקדושה בכל פעם ובכל יום יותר ויותר, ואף אם עובר עליו מה שעובר, אף על פי כן אל ירפה את הרצון בשום אופן בעולם... והעיקר שצריך להאמין שבכל יום ויום נעשים חדשות לגמרי על כן צריכין להמתין ולהמתין עד יגיע יום ישועתו... והעיקר להתחזק בכל אלו הימים שאינו זוכה עדיין לשלמות טהרתו, להתחזק בהם בכל יום ויום ברצונות חזקים חדשים, ויהיה חזק בזה מאד מאד בכל מה שיעבור עליו עד שיזכה ליום ישועתו".

אכן בימים אלו ואלו לא זכה יהודי זה להניח תפילין, אך בימים ובשנים שלאחר מכן הוא יקצור ברינה ויזכה גם יזכה לאותה מצווה יקרה

אל

הנחשק
העולה
על הכל!

ונפלאה בשלימות עצומה ומופלגת שאין כמוה, וזאת אך ורק מכוחם של הרצונות והכיסופים אותם זרע בדמעה בכל אותה עת בה היה אנוס ומנוע ממנה! על כך שרירא וקיימת ההבטחה הוודאית אותה ראינו בדברי רבינו בתורה ס"ו (לגבי "כוח הרצון"): המניעה תישבר והמעשה יצא מכוח אל הפועל! (כך מתקשרת בצורה נפלאה הסיפא של התורה (סעיף ד) המגלה כי "התגברות החשק" הוא זה שבסגולתו "להוציא מכוח אל הפועל" וכנ"ל, לרישא של אותה תורה (סעיף ב) שם מתברר כי דווקא "המתקת החרון אף" היא זו שמסוגלת כך. לפי דברינו הכל עולה בקנה אחד: "התגברות החשק" הראויה והמועילה היא אך ורק כאשר היא נעשית יחד עם "המתקת חרון אף", באריכות אפיים וללא דחיקת השעה עד לאותו רגע מיוחל שיגיע "סוף כל סוף". וכמבואר בשיחות הר"ן כ"ז, חיי"מ חלק "שלא להתעקש על שום דבר ולא לדחוק את השעה", ליקו"ה פקדון ד י-יב ועוד, בעניין ההכרח לשלב בין "זריזות" ל"מתינות", וראה ימי מוהרנ"ת ח"ב טז: "בדרך הסבלנות הזאת ואריכות אפיים וזריזות ומתינות אלו שעזר לי השם יתברך איך להתנהג בהם... על פי דרכים אלו כפי מה שאני יודע בנפשי, יכול להיות שאזכה לבוא לארץ ישראל גם כן אף על פי שיש לי מניעות וחומות ברזל כאלו".

[והמעמיקים לעיין בתורה זו יראו נפלאות שמצד "הרוח דלעילא" של "הרב", "שטבעו אינו יכול לסבול כלל זה העולם" נפעל עניין היציאה מן הכוח אל הפועל ע"י מימוש חשק ההתכללות למעלה בעת "שהגיע זמנו" לכך, ודווקא אצל ה"תלמיד" נפעל העניין באופן אחר ובבחינת "פי שניים" דווקא בגלל "שעדיין לא הגיע זמנו" להתכללות זו, אף על פי שלכאורה התמהמהות והישארות ה"רוח דלעילא" למטה נוגדת את טבעה וכמבואר שם (עיין היטב בסעיף א), והרי שעניין הגעת או אי הגעת הזמן הוא הוא המכריע!

ורמז נפלא לכל דברינו נמצא בסיפור המעשה מחסיד אחד שהקניטתו אשתו וכו' (ברכות דף יח:), ש"כל התורה הזאת מרומזת במאמר זה" (סוף תורה ס"ו), שעיקר הלימוד מסיפור זה הינו שלפעמים דווקא המזדרז ומתעקש לזרוע ולהצמיח במהרה הוא זה הניזוק ומפסיד ואילו המתמהמה וממתין ומתאחר להוציא אל הפועל הוא הניצול ומצליח (רש"י שם: "שעתיד ברד ליפול סמוך לרביעה ראשונה ומה שנזרע כבר הוקשה והברד שוברו, והנזרע בשניה עדיין רך הוא ואינו נשבר בשביל הברד, כענין שנאמר והפשטה והשעורה נוכתה והחיטה והכוסמת לא נוכו (שמות ט')", ועיי' ליקו"ה עירובי תחומין ו ט בסוד "רכיכא", ש"הוא

רך ונכפף בפני כל ואף על פי כן הוא אמיץ וחזק מאד בשרשו ואין יכולין הרוחות לעקרו ממקומו, מה שאין כן אם היה קשה כארז וכו'"), ולפעמים להיפך: הזריז והעקשן הוא זה הנשכר ומצליח והמרפה ומתרפה נוחל כשלון והפסד נצחי, ובבחינת "שדפון", ש"מלקה הרך ואינו משדף הקשה" (רש"י שם).

ומה עם כל אותם ימים רבים בהם, למרות אי קירור דעתו ותבערת אש כיסופיו עד כלות הנפש "לעשות המצווה ולא לצאת עם ה'כאילו", הוא לא זכה בפועל להניח תפילין? נכון שבימים ובשנים שלאחר מכן הוא אכן זכה ויזכה, אך האם כל אותן הנחות תפילין שנמנעו ממנו בכל מהלך התקופה בה שהה לאונסו בכלא אינן בגדר "אבידה שאינה חוזרת" ו"מעוות לא יוכל לתקון" (עיי' ברכות דף כו ובספר התניא אגרת התשובה ריש פרק א)?

התשובה הנפלאה לכך הינה: על כך רומזים דברי רבינו בשיחה זו (לגבי "חשיבות הרצון"), וכפי שהם מתעשרים עוד יותר ממקומות אחרים, כי "העיקר הוא הרצון"!

כלומר: אם האנוס לא רק "חשב" לעשות מצווה (כלשון חז"ל המובא בדברי רבינו בתורה ס"ו), לשון המבטאת דרגה פחותה יחסית של רצון ("מחשבה" המכוונת לנקודת ה"חכמה" אך לא לנקודת ה"כתר" הנחשק, עיי' שם), אלא אכן "תאב וחפץ והתגעגע מאד... בחשק גדול מאד מאד... כפי מעלת הנחשק..." (כלשונות רבינו בתורה הנ"ל), ו"כיסופו חזק ורצונו תקיף... לא לצאת עם ה'כאילו" (לשון רבינו בשיחה הנ"ל ובמשמעות של רצון מוחלט ולא יחסי), ובכל זאת הוא נאנס ונמנע – אזי "העלאת הכתוב" לגביו אינה "כאילו עשאה", שפירושו הוא שרצונו (החלש כנ"ל) לקיים את המצווה הינו כאילו שווה ערך לקיום המצווה אך אינו בדרגת קיום המצווה ממש (שאז אכן תצדק הטענה: "מה מועיל לו מה שמקלין לו כאילו עשאה?"), אלא שבמצב כזה – רצונו החזק והתקיף עד אין סוף מעלה ומביא אותו למקום גבוה ונעלה יותר מקיום המצווה ממש, היינו: לשורש ומקור ולב ונשמת המצווה שהוא הוא כל תכליתה ומטרתה של קיום המצווה בפועל ממש! [ובעומק הדבר: היינו ההיכללות בבחינת "קיום המצווה ממש" של השי"ת בעצמו (שגם הוא אינו מקיימו בגשמיות עור הבהמה של בתי ופרשיות התפילין ובוודאי הוא ורק הוא מקיים את המצווה בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו)! כמבואר בליקו"מ תורה כב ומובן מצירופי דברי מוהרנ"ת בליקו"ה מתנה ה המיוסדת על תורה זו].

שהרי גם "כשזוכין להוציא מכוח אל הפועל וגומרין המצווה או הדבר שבקדושה שרצה לעשות, עיקר התכלית והפעולה שפועלין על ידי המצווה הוא מה שזוכין על ידי המצווה להתגבר ברצון חדש וחזק יותר לה' יתברך... ושם עיקר התכלית והסוף של כל אדם מישראל שזוכה על ידי תורתו ומצוותיו, דהיינו שייכלל בבחינת רצון העליון, שישתוקק לה' יתברך בתכלית הרצון שאי אפשר לדבר בזה כלל" (ליקו"ה ברכות הודאה ה ד), "כי עיקר קדושת איש הישראלי ועיקר עבודתו הוא רק הרצון והכיסופין דקדושה, כמבואר בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות... ויותר מזה שמענו מפיו ז"ל בעצמו מגודל מעלת הרצון דקדושה שהוא עיקר עבודת ה', וכל העבודות, תורה ותפילה ומצוות ומעשים טובים, כולם כלולים בזה" (ליקו"ה ברכת המזון שם), "וכל עיקר התכלית של כל התורה והמצוות הוא לזכות לרצון ולהיכלל ברצון העליון" (שם ערב ג ב).

הדרגה המושלמת הזו ("חשיבות הרצון") אליה מעפיל האדם כאשר הוא כוסף בתכלית לקיום המצוות ממש למרות שהוא אנוס מלקיימן בפועל והאונס לא מתבטל ("מ"כוח הרצון") - לא רק שאינה בגדר "כאילו עשה את המצווה" לגריעותא ("כאילו" ולא "ממש"), אלא שאדרבה ואדרבה: עשיית וקיום המצוות כולן בפועל ממש - הן הן נחשבים ונערכים לעומת דרגת הרצון הזו בגדר "כאילו"! (ליקו"ה ערב ג לא: "כמו שאמר רבינו ז"ל שעיקר הוא הרצון, לכסוף תמיד בהשתוקקות ורצון חזק לקיים מצוותיו יתברך, ובתוך כך לומדין כאילו לומדין, ומתפללין כאילו מתפללין, ועושין מצוות כאילו עושין מצוות..."; שיחות הר"ן נא: "ולעבוד ה', איני יודע מי הוא שיוכל לומר שיעבוד את ה' לפי גדולת הבורא יתברך... רק העיקר הוא הרצון... ובתוך כך מתפללין ולומדין ועושין מצוות... ובאמת לפי גדולתו יתברך כל אלו העבודות אינם כלום רק הכל הוא בדרך 'כאילו', כי הכל הוא כמו שחוק בעלמא כנגד גדולתו יתברך").

נמצינו למדים על שלושה מצבים ודרגות:

- א. מצב בו האונס אינו מוחלט ("מניעה מדומה") אך הרצון מוחלט.
 - ב. מצב בו האונס מוחלט ואף הרצון מוחלט.
 - במצב כזה הרצון המוחלט בוודאי ישבור מיידית את האונס שאינו מוחלט (- "כוח הרצון").
- ב. מצב בו האונס מוחלט ואף הרצון מוחלט.
- במצב כזה הרצון המוחלט בוודאי יבטל סוף כל סוף את האונס המוחלט

"כוח הרצון"), ובכל משך אותו זמן בו עדיין לא התבטל האונס הרי שהאדם זוכה בזכות הרצון להיכלל בשורש המצווה שלמעלה מקיום המצווה ממש ("חשיבות הרצון" בדרגה הגבוהה ביותר).

ג. מצב בו האונס מוחלט (או אינו מוחלט) והרצון אינו מוחלט.

מצב כזה הוא מצבו של זה המסתפק ב"כאילו" ("חשיבות הרצון" בדרגה פחותה יחסית).

זהו אפוא עומק ההסבר להבאת שתי הבחינות האמורות ("כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון"), כל אחת ואחת במקומה (זו בתורה ס"ו וזו בשיחה י"ד), בצורה של הקצנה מוחלטת, ועד לאופן שנראה כי היא באה כביכול על חשבון הבחינה האחרת ושוללת אותה (וכפי שהצגנו את הדברים לעיל):

שהרי העולה מכל האמור הוא כי:

במצב בו לא קיימת שום אפשרות בעולם לקיום המצווה בפועל – או אז מתבררת "חשיבות הרצון" בדרגה העולה לאין שיעור על כל מימוש של "כוח הרצון"! (ועד כדי כך שכל "קיום המצוות" בפועל הוא רק בדרגת "כאילו" לעומתה וכנ"ל).

אך כל עוד כן קיימת אפשרות ולו קלושה שבקלושות לקיום המצווה בפועל – או אז יש להתגבר ככל האפשר ב"כוח הרצון" ולהתעלם באותה שעה לחלוטין מכל ייחוס המעלה והשבח ל"חשיבות הרצון"! (בה במידה שהדבר יפגע כהוא-זה בהגברת "כוח הרצון").

ולסיכום: רק במצב בו האדם לא הניח למעלת "חשיבות הרצון" להניא את לבו מהתגברות ב"כוח הרצון" – יכול הוא לזכות, גם אם רצונו עדיין לא יצא אל הפועל, לתכלית הדרגה העליונה ביותר של "חשיבות הרצון" שלמעלה ממימוש "כוח הרצון", אך במצב בו הידיעה אודות "חשיבות הרצון" גרמה להחלשת "כוח הרצון" – הרי שגם במצב הטוב ביותר לא יזכה אדם זה אלא לאחת הדרגות הפחותות של "חשיבות הרצון".

לכל זמן ועת

כעת אנחנו מבינים היטב כיצד מסוגל אותו נחש, באותו מישור מלחמתי סמוי שתואר בראשית דברינו, להשתחל ולהזריק בחשאי חשאי את ארסו גם לאחר שרגלינו ניצבות ברום גבהי מרומים שכאלו ולפנינו נגלו כל סודות "כוח הרצון" ו"חשיבות הרצון" לכל דרגותיו עד אין סוף ממש.

בעוד "לוחם מלחמות ה'", "מצח הרצון", מלמד את בני יהודה קשת כיצד להשתמש עם כל אחת ואחת מן הבחינות האמורות במקומה ובשעתה, באופן הקולע אל השערה ולא מחטיא, כך ש"חשיבות הרצון" רק תחזק ותאמץ את "כוח הרצון" (בכל מצב בו שבירת המניעה אפשרית) ו"כוח הרצון" ייתמך ויתעודד תמיד מכוחו של "חשיבות הרצון" (בכל משך הזמן בו שבירת המניעה אינה אפשרית) – הרי שלעומתו, אותו "מחרף מערכות אלוקים חיים", "מצח הנחש", הריהו מתחכם בתחבולותיו להמיר ו"להפך דברי אלוקים חיים": בכל מצב בו יש להתגבר יותר ויותר ב"כוח הרצון" עד לשבירתה המוחלטת של המניעה והוצאת הדבר שבקדושה מן הכוח אל הפועל ממש, הוא לוחש באוזנינו את סוד "חשיבות הרצון" מתוך מטרה להרדים ולהחליש ולהרפות את "כוח הרצון" ולהותיר אותנו ברמת ה"כאילו" לגריעותא, ומאידך: במצב בו עלינו לעודד את רוחנו ולשמוח לאין קץ במעלת "חשיבות הרצון", הוא מחליש את דעתנו מכך שאחרי כל הצלילה למים האדירים של "כוח הרצון" סוף סוף לא זכינו להוציא את רצוננו מן הכוח אל הפועל והעלינו חרס בידינו, וממילא מה יתן ומה יוסיף לנו לחזור שוב ושוב על התוחלת הממושכה שכביכול הכזיבה פעם אחר פעם.

אלא שלמרות ההצלחה האפשרית להציג את הדברים בהגדרות מילוליות מדויקות, הרי ברור לכל בר דעת כי חלוקת המצבים הנזכרת שכוחה יפה בהתנסחות על גבי הנייר, מאבדת כמעט את כל תוקפה כאשר הדברים מופיעים במציאות המורכבת והמסובכת לאין קץ בחיים הממשיים: בכל רגע ורגע ומול כל התמודדות והתמודדות בכל תחום ותחום של סור מרע ועשה טוב לכל אורך מלחמתו הגדולה של כל אדם ואדם עלי אדמות באינספור מצבים משתנים – קשה ואף בלתי אפשרי להכריע מתי העמידה היא נוכח "אונס מוחלט" שלשם יש לשפוך ללא

משורה והגבלה את כל דליי ההתחזקות של "חשיבות הרצון", ומתי מדובר ב"אונס שאינו מוחלט" וממילא בחובה להבעיר וללבות עד לב השמיים את אש "כוח הרצון"; מתי הידיעה אודות "חשיבות הרצון" עלולה להחליש את ההתגברות ב"כוח הרצון" ומתי דווקא ידיעה זו ב"חשיבות הרצון" וההתחזקות לאורה, היא היא זו שתעצים ותחשל את "כוח הרצון" פי כמה וכמה.

ואכן, בכל השיחות הרבות והשונות לגבי השילוב ההכרחי שבין חובת ה"זריזות להוציא מן הכוח אל הפועל כל דבר שבקדושה" לחובת ה"מתינות וההמתנה עד שזוכין למה שזוכין", מציין מוהרנ"ת, חזור וציין, כי אופן היישום המעשי של השילוב שבין השניים אינו ניתן להסברה ממצה בשום אופן (עיין שיחות הר"ן כז: "ויש בענין זה כמה שיחות וסיפורים יפים ששמענו שהם עצות גדולות טובות מאד להרגיל עצמו בעבודתו יתברך, אך אי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב, והמשכיל החפץ באמת יבין קצת"; ובדומה לכך: חיי"מ תלא, תלב, תלג, תלד, ושם תלה: "אי אפשר לדחוק את השעה בשום דבר, אף על פי שרצונו מאד לגמור מיד, אף על פי כן אם רואין שאי אפשר, והבלבולים מתגברין ביותר, חלילה להתבלבל מזה, רק יעשה במתינות מה שיוכל, ויצפה ויחכה לישועת ה' עד שיגמור. ואם אמנם כתבתי על זה לעיל כבר כמה פעמים שאי אפשר לבאר דברים אלו בכתב, אף על פי כן רשמתי מזה מעט, כי החפץ באמת יבין מזה עצות והתחזקות לעבודת השם יתברך, להיות זריז מאד בכל דבר הנוגע לעבודת השם יתברך, ואף על פי כן לא יהיה דוחק את השעה, מכל שכן שלא יתבלבל לגמרי ח"ו מחמת זה, ויארץ אפו להמתין ולהמתין עד יסקיף וירא ה' משמים. ותהילה לאל בחסדו הגדול הועילו לי הרבה דברים כאלו, ועדיין אני עומד ומצפה לישועות ה', ה' יגמור בעדי").

ובכל זאת, למרות המורכבות והעמימות שמותירה את הדברים ללא התוויית גבולות חדה וחותכת, הרי שהשקידה והעיון במרחבי תורותיו של רבינו, ובעיקר: בשיחותיו ודרושו ומכתביו וסיפורי חייו של מוהרנ"ת, וכפי שהדברים הולכים ומתחדדים בכל דברי תורתם ודברי ימיהם של תלמידי התלמידים לאורך הדורות – מעלה את התמונה הברורה דלהלן:

בכל מה שקשור לכלל ענייני עבודת ה', הרי שלמרות הערך השווה שנודע לשני הצדדים והחלקים המשלימים הללו, כל אחד ואחד מהם במצב המתאים לו, סוף סוף, בהתחשב במצבם ומעמדם הכללי

אל

הנחשק
העולה
על הכל!

ובתפקידם המיוחד והעיקרי של כללות הנפשות בדורות עקבתא דעקבתא דמשיחא וכשרבים לאין מספר נפלו לתחתי תחתיות השאול באפס תקווה, הרי שהדגש העיקרי מושם דווקא על צד ההתחזקות ב"חשיבות הרצון" (למרות שבוודאי יש ויש להתגבר עד קצה היכולת ב"כוח הרצון" ולהשתדל ככל האפשר "להוציא מן הכוח אל הפועל" כל עניין ועניין בעבודת ה').

אך כאשר מדובר בעיקר העיקרים ויסוד היסודות של כל ענייני עבודת ה', באותו "דבר גדול שכל יהדותו תלוי בזה" (לשון רבינו בתורה ס"ו), היינו בעניין ההתקרבות לצדיק האמת, ובראש בראשונה: הנסיעה אליו לראש השנה, הרי למרות כל ההבנה וההתחשבות בחלישות הדורות ובשפל מצבו של כל יחיד ויחיד, ולמרות הידיעה הברורה שהקשיים כאן גדולים וכבדים יותר מאשר בכל עניין אחר בעבודת ה' (כמובא פעמים לאין מספר בדברי רבינו וביותר בדברי מוהרנ"ת וראה לשון רבי נתן בימי מוהרנ"ת עג), הנה דווקא כאן, הדגש מתהפך וכל כובד המשקל מוטל בכל מלוא עוצמתו על צד "כוח הרצון"! אם לגבי כל עניין ועניין אחר נוכל למצוא על נקלה שפע עד בלי די של דיבורים על כך ש"גם הרצון בעצמו טוב מאד", הרי שכאשר הנושא הינו עצם האמונה וההתקשרות ברבינו הקדוש, הנסיעה אליו, ובעיקר: מילוי רצונו בהתקבצות אצלו בראש השנה – כל סגנון הדיבורים לובש פנים אחרות לחלוטין כשהנימה העוברת בהם כבריח התיכון היא כתוכן נאומו של משוח המלחמה בשדה הקרב: נחרצות בלתי מתפשרת להוציא אל הפועל את הנצחון המוחץ במסירות גוף ונפש ללא שיור ובעד כל מחיר שבעולם!

[עומק ביאור הדברים נעוץ בכך שכל אפשרות ההישענות על רכות "מידת החסד" (שמשם כל ההתחזקות וכו') הוא רק בכוח ובזכות הצדיק הגמור שהוציא מן הכוח אל הפועל את פנימיות רצונו יתברך בבריאתו ללא שום קולא ופשרה ולכן הוא האחד והיחיד שעומד בהצלחה מול כל תביעותיה ודרישותיה של "מידת הדין" הקשה ביותר ו"יוצא ידי חובתה" בשלימות גמורה שאז הוא אכן "יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין". אלא שלגבי נקודה זו עצמה של ההתכללות בצדיק זה עצמו (ובעיקר בראש השנה אז מתעורר "הדין הקשה" וכידוע) על האדם להידמות אליו במידת מה ולהוציא אל הפועל לפחות את מעשה ההתקרבות אליו גופא ללא שום קולא ופשרה (כפי שהצדיק מוציא לפועל את כל שאר ענייני הקדושה), והדברים ארוכים ואכמ"ל].

הביטוי המובהק ביותר, כמו גם הראייה וההוכחה החזקה ביותר,

לחלוקה זו, מתגלה מתוך התבוננות בנקודה פלאית ומפתיעה:

הלוא מיותר לציין את המובן מאליו כישתי הבחינות הנידונות, ההתגברות ב"כוח הרצון" (עד ל"הוצאה מן הכוח אל הפועל") וההתעודדות במעלת "חשיבות הרצון" (גם כשלא זוכים להוציא מן הכוח אל הפועל) – הן הן אותן בחינות תאומות המתוארות לאורכה ולרוחבה של כל תורת רבינו בכינויים: "בקי ברצוא" ו"בקי בשוב"; "התעוררות" ו"התחזקות"; "איה" ו"מלוא"; או "איה" ו"אזמרה", וכיוצא בהן.

והנה, גלוי וידוע לכל מי שרק עבר ולו צעד אחד במפתן שערי היכליו של אור האורות, כי כל שורת הבחינות שבצד הימני של הטור ("בקי ברצוא" וכו') – משתייכת בעיקרה ל"נקודה העליונה" היא נקודת הרב, נקודת הצדיק, מי שביגיעתו וטרחתו אכן זכה להוציא את הרצון דקדושה מן הכוח אל הפועל "למעלה למעלה עד אין סוף" ב"תכלית השלימות שאין שלימות אחריו" עד שעלה והתעלה לדרגת "ראש כל הצדיקים", ואילו הבחינות המקבילות בטור השמאלי ("בקי בשוב" וכו'), הריהן בחינותיה של "הנקודה התחתונה" היא נקודת התלמיד, מוהרנ"ת, שכל מהותו ועניינו היא בסוד פני הלבנה היורדת "למטה למטה עד אין תכלית", "וכאשר נראה ונודע לכל מביט ומסתכל בספריו הקדושים, שאף על פי שמרבה לדבר מכל המידות טובות וישרות, אבל עיקר ורוב דבריו יסובבו על עניין התחזקות, לחזק ולאמץ כל הנחשלים והעייפים והיגעיים..." (כוכבי אור, חכמה ובינה לט, וכמבואר בארוכה ברוב ככל דרושי מוהרנ"ת בליקו"ה המיוסדים על ליקו"מ ח"א תורה ו' וח"ב תורה ז' ובעוד דרושים רבים, וכפי שהדברים מתבארים ביתר שאת בספר ביאור הליקוטים).

וכך אנחנו אכן מוצאים לא פעם ולא פעמיים מקרים בהם רבינו, ממקומו ב"נקודה העליונה", מעורר וממריץ לזכות לדבר שבקדושה כלשהו, ואילו מוהרנ"ת, בבחינתו המשלימה ב"נקודה התחתונה", מגלה את מעלת ההתחזקות ב"חשיבות הרצון" לזכות לאותו דבר אף ללא הזכייה בו בפועל ממש. דוגמה אחת מני רבות הוא בסיפורו של מוהרנ"ת: "בעת שהיה מרבה להוכיח אותי על זה להיות שמח בשבת, אז עניתי ואמרתי: 'אני חפץ ורוצה מאד להיות בשמחה בשבת!' (וכוונתי היה: אם איני זוכה לשמחה בשבת, על כל פנים אני רוצה מאד להיות בשמחה, וכבר שמעתי הרבה ממנו מגודל מעלת הרצון והכיסופין וכו'), ענה ואמר להעולם: 'השמעתם מה שהוא אומר? היטיב אשר דיבר!' (שיחות הר"ן קנה). רבינו מעורר ב"כוח הרצון" ומוהרנ"ת מתחזק (תוך הסתמכות על פנימיות דעת רבינו) ב"חשיבות הרצון", ודעתו של רבינו מסכימה לדעתו.

אך ראה זה פלא:

בניגוד גמור לצורת הדברים המתוארת בה רבינו הוא זה ה"מעורר" (למש את הרצון) ומוהרנ"ת הוא זה ה"מתחזק" וה"מחזק" (בחשיבות הרצון הלא ממומש), צורת דברים הניכרת ובולטת בכל הדיבורים הרבים לאין מספר אודות כלל ענייני עבודת ה' בהם אנו מוצאים את דברי התלמיד לצד דברי הרב - הנה כאשר מדובר בעצם ההתקרבות והנסיעה לרבינו, שם ורק שם, "מתחלפים התפקידים" כביכול מן הקצה אל הקצה, כשרבינו עשוי להתגלות כמי שמעודד שלא להתעקש יתר על המידה לשבור את המניעות ולהוציא את החשק הזה אל הפועל, ודווקא מוהרנ"ת, הוא זה שקורא ומכריז בכל תוקף ועוז שלא להתנחם בדברי הרגעה אלו, גם אם הם יוצאים מפי רבינו עצמו ובתוקף הכי גדול(!), ולהתגבר ב"כוח הרצון" בתכלית העקשנות נגד כל המניעות שבעולם, ולהגיע, בפועל ממש וללא שום "תירוצים", אל רבינו!

ועד כדי כך, שבמצב כזה קבע מוהרנ"ת ברוחו הגדולה כי הוראותיו אלו של רבינו, עצם הנחשק שבנחשקים, שלא להוציא את חשק ההגעה אליו אל הפועל אלא להסתפק בעצם החשק לכך בלבד - הן עצמן, במשמעותן הפשוטה, אינן אלא המניעה הגדולה שבכל המניעות, שגם אותה חובה לשבר! (כמובן שקביעה זו עצמה נובעת מן האמונה וההרגשה והידיעה העמוקה כי פנימיות רצונו של רבינו המנוגדת לנראה ולנשמע ממנו כלפי חוץ היא ש"שישבר האדם כל המניעות שבעולם ויבוא אצלו", ראה תיאורי הדברים בארוכה בימי מוהרנ"ת ט, כ, לה, והמשכילים יבינו כי הדברים נוגעים בסוד זכיית התלמיד הגדול בבחינת "פי שניים" המבוארת בתורה ס"ו הנ"ל ואכמ"ל).

ואם ולגבי כל נסיעה ונסיעה אל הצדיק הדברים אמורים, הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר לגבי הנסיעה אליו לראש השנה, וכפי שחרט מוהרנ"ת עלי גיליון לדורות עולם את מה שהנביע והפיק בדם תמצית "גדולה שימושה מלימודה" סמוך ונראה להסתלקותו של רבינו לעילא ולעילא -

"ומכלל דבריו הקדושים שדיבר אז עמנו למדנו כמה דברים: למדנו עוד הפעם עוצם גודל החיוב להיות אצלו על ראש השנה. כי אף על פי שידענו זאת מכבר, אף על פי כן מריבוי דבריו הקדושים אז בזה, ומתנועותיו הנוראות אז, הבינו עוצם החיוב יותר ויותר, שאי אפשר לבאר זאת בכתב.

אל
הנחשק
העולה
על הכל!

וגם אז למדנו שרצונו חזק להיות אצלו באומן על ראש השנה תמיד
לאחר הסתלקותו, ושאינ דבר גדול מזה.

וגם למדנו כמה צריכין לחזק לשבר המניעות מדבר שבקדושה, בפרט
המניעות מלהיות על ראש השנה, שצריכים לשברם ביותר ולהיות דייקא
על ראש השנה, עד שאפילו אם הוא ז"ל בעצמו מצווה ומסכים לבלי
להיות אצלו על ראש השנה, חלילה להסתכל על זה, וצריכין להיזהר
מאד לבלי לשאול אותו שום שאלה על זה, כי הוא ישיב בוודאי לבלי
להיות, ואף על פי כן בנקודת האמת לאמיתו צריכין להיות דייקא"
(חיי"מ תו).

“וכן הוא נוהג לדורות”

שיחה נוראה זו שהיא כעין צוואה לדורות, מסיים מוהרנ"ת במילים
המופלאות: “וכן הוא נוהג לדורות!”

וכאן אנחנו מגיעים למטרתה של כל הרצאת הדברים שהתארכה בענין
סוד הרצון לבחינותיו ובהדגשותיו השונות והמנוגדות:

בשנה שעברה “נפל דבר בישראל”: אחרי עשרות שנים רצופות בהם
זוכים אלפי “הסרים למשמעתו והמקורבים אליו” (כלשון ה”כרוז” בחיי”מ
תג) ורבבות עמך בית ישראל “שיש להם אמונה בהשי”ת” (כנוסח המובא
בספר טובות זכרונות), לזכייה העולה אל הכל של ההתקבצות באומן בראש
השנה – התגברה הסטרא-אחרא בכל הכוח שניתן לרשותה למען
הניסיון והבחירה והביאה למצב בו הרוב המכריע של המתקבצים מדי
שנה בשנה לא זכו לראשונה להוציא את רצונם מן הכוח אל הפועל!

דווקא שעה קשה זו הביאה, גם היא לראשונה, לידי גילוי פומבי
ב”פרסומי ניסא” ו”קול רעש גדול” מסוף העולם ועד סופו, את גדולת
תפארת עוצמת החשק והגעגועים והתשוקה והרצונות והכיסופים של
רבבות אלפי ישראל לנחשק גדול זה העולה על הכל. חסידים לאין
מספר, זקנים עם נערים לבד מטף, עשו את כל אשר לאל ידם ולא

בחלו בשום אמצעי – יקר, מסוכן, מסובך או יצירתי ככל שיהיה – כדי לזכות בסופו של דבר לשבור את חומות הברזל ולהגיע למחוז חפצם ולא שבו אלו על עקבותיהם לביתם ולנחלתם ולמנוחתם עד אחרי הרגע האחרון בו כלו כל הקיצין, כשבעמידתם זו על משמרתם, בעיצומה של הדרך שגודרה בגזית, מכריזים הם קבל עם ועולם כי לא הסכימו ולו לרגע להתנחם ב"חשיבות הרצון" וכל עוד נשמת רוח חיים באפם השתדלו בכל כוחותיהם ומעבר לכוחותיהם להוציא לפועל את מבוקשם ב"כוח הרצון"!

יחד עם זאת, כל אלו, השוקדים מסביב לשנה על דלתי תורותיו ועצותיו של אור האורות, ידעו גם ידעו, כי אם אכן התאמצו ככל האפשר ובכל זאת נמנעה מהם ההגעה בגזירת שמיים, ודאי ודאי שזהו הזמן להתחזק בכל עוז ותעצומות בסוד מעלת "חשיבות הרצון" שכוחה יפה ללא כל ספק גם כאן (הרי כל הנאמר מתייחס לשימת הדגש ולא מבטל חלילה את החובה לבלול תמיד את הבחינות זו בזו במידה הנכונה). ואכן רבים מאד מבין אלו העידו כי גם אם גופם היה נידח אי שם בקצה הארצות, הרחק מאד מעיר הגעגועים הנצורה, הרי שבליל התקדש חג הרגישו באופן מוחשי מאין כמוהו את אורו ורוחו ונשמתו של רבינו הקדוש כאילו ניצבים הם בבית התפילה באומן כמעשיהם בכל שנה ושנה. בכל אופן, ברור כשמש בצהריים כי גם לאחר ההפסד הנורא והאיום הזה הרי שהמצווה הגדולה להיות תמיד בשמחה, והאמונה כי הכל, ללא שום יוצא מן הכלל, לטובה ולברכה – עומדים בעינם כמימים ימימה (וראה עלים לתרופה קמז).

הימים האלו מצויים כבר מאחורינו אלא שכעת – "לפתח חטאת רובץ": על כל אחד ואחד מאתנו לבלוש ולעקוב בשבעים ושבע בדיקות ודרישות האם אותו נחש קדמוני לא מנסה כעת לנצל את העובדה שסוף סוף הוכרחנו להשתמש בסם החיים של ההתחזקות ב"חשיבות הרצון", גם לגבי עניין זה של הראש השנה של רבינו, ובכך יבקש להפוך סם זה לסם מוות ולהחליש חלילה ולו כחוט-השערה את החובה הכפולה והמכופלת הנדרשת מאתנו לקראת שנה זו במיוחד להתגבר בכל צורות ואופני ההתגברות שבעולם ב"כוח הרצון", לעשות הכל כאשר לכל כדי להקדים מבעוד מועד, איש איש בכוחו ובתושייתו, לשבור את כל המניעות האפשריות ולהוציא מן הכוח אל הפועל את החשק לנחשק זה העולה על הכל!

בעומק הדבר עלינו להבין ולהשכיל, וככל המבואר למעלה, כי בדיוק

כפי שבמצב החיובי והמתוקן המניעה היא זו שבכוחה להגביר את החשק (כמבואר בתורה ס"ו שם), הרי שבמצב השלילי והמקולקל, הוא המצב אליו חפיצה הסטרא-אחרא להוביל כעת, קורה ההיפך הגמור זה לעומת זה ממש כאשר החשק עצמו, כלומר: הידיעה בחשיבותו כשלעצמו גם ללא מימוש, הוא זה שמתגבר ונהיה למניעה (בעיקר: מניעת המוח והלב, עיין ליקו"מ ח"ב מו ועוד), הגדולה והעצומה ביותר!

הזמן גרמא להתעורר ולהפנים היטב היטב, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, כי תחבולה זו של הפיכת "חשיבות הרצון" – דווקא אחרי הטעימה ממנה בשנה שעברה בצורה המושלמת ביותר – למניעה שתחליש חלילה את ההתגברות ב"כוח הרצון" לקראת השנה הבאה עלינו לטובה, זו זו הינה נכון לימים אלו תחבולתו העמוקה והערמומית ביותר של אותה נחש שמבקש בכל דרך לפגוע בתיקוני הראש השנה של רבינו ולמנוע בכך את הנצחון האחרון והמוחלט של כוח הקדושה באחרית הימים האלה.

עלינו נפלה חובת היום והשעה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, וביותר ויותר: להרבות בתפילה ובזעקה, שלא די שמאורעות השנה שעברה לא יגרמו בעקיפין לריפיון ולחולשה כלשהי בשנה זו, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא אדרבה ואדרבה: דווקא החלל שנוצר מכוחה של המניעה המאולצת והכפויה, יעורר את כולנו בחשק עצום ונשגב לאין ערוך לאותו נחשק שבנחשקים – "להיות אצלו באומן על ראש השנה תמיד" – שבו תלויים תיקוני כל העולמות וסוד המשכת רוח אפינו משיח ה' לגאלינו גאולה נצחית לעולמים (ראה תורה ס"ו שם סעיף א), ומי יתן ובמהרה בימינו תחזינה עינינו במימוש והגשמת חשק האין סוף יתברך ויתעלה מאז ומקדם: "ויידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה!"

